

Reasumując Polska potrzebuje zmian w konstytucji idących w stronę jednoznacznego opowiedzenia się za systemem prezydenckim lub kanclerskim, przy jednoznacznym wzmocnieniu autorytetu sądownictwa konstytucyjnego.

Баран А. В.

к.ю.н., доцент кафедри теорії та історії держави і права ЮФ ТНЕУ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОДЕРНОЇ НАЦІЇ В ГАЛИЧИНІ (ПОЧ. ХІХ ст.)

Відновлення незалежності України, становлення нової політичної системи та формування громадянського суспільства актуалізували дослідження державотворчих процесів минулого, особливості їх ходу в окремих регіонах країни.

Важливе значення має осмислення історико-правових питань, пов'язаних із перебуванням Галичини у складі Австрійської монархії. Адже саме тут, у Галичині, у ХІХ ст. розпочався український національно-патріотичний державницький рух. Саме тут проходить становлення і консолідація української модерної нації – вищої форми розвитку етносу.

Як вважає В. Гнатюк, галицькі українці, що перейшли під владу Австрії у кінці ХVІІІ ст. «не як нація, а лише як сира етнографічна маса, позбавлена майже інтелігенції, з народу «chlora i rora» перетворилися у Австрії шляхом внутрішньої еволюції, шляхом самоорганізації, тяжкої невпинної праці на всіх полях свого народного життя в умовах вільного політичного ладу в правдиву націю в сучаснім розумінню цього слова. Колись майже останні в ряді інших народів Австро-Угорщини зробилися Українці завдяки своїй праці поважною політичною силою в державі [1, с. 65].

За словами В. Старосольського, «мати нації – політична боротьба» [2, с. 80]. Тогочасні реформи Австрійської монархії надали правовий простір для мобілізації українського населення Галичини до політичної боротьби, стали її ідейною та організаційною основою і початком переходу від колишнього станово-династичного типу мислення галичан до новочасної політичної культури.

За наслідками першого поділу Речі Посполитої (1772 р.) до складу Австрії увійшла майже вся територія українських земель Руського (без Холмської землі), Белзького і незначна частина Волинського та Подільського воєводств. На приєднаних землях австрійський уряд утворив провінцію під назвою Королівства Галіції і Лодомерії. Зазвичай його називали Галичиною. Як зазначає відомий дослідник даного періоду С.А. Макаруч, «австрійські джерела кінця ХVІІІ – першої половини ХІХ ст. не виділяють територіальних меж української частини Галичини. Термін «Східна Галичина» був офіційно впроваджений в Австрії у 1847 р. і стосувався етнічної частини «Королівства» [3, с. 116].

Інкorporація Східної Галичини до складу Австрійської імперії збіглася у часі з першою хвилею модернізаційних реформ освіченого абсолютизму у цій

державі, впроваджених імператрицею Марією Терезою та імператором Йосифом II у 70 – 80-х рр. XVIII ст. Популярний у тогочасній Європі освічений абсолютизм, що спирався на ідеї Просвітництва, проголошував своєю метою створення шляхом реформ імператора якнайкращих умов для добробуту громадян. Забезпечити ці умови мала новочасна абсолютистська централізована й уніфікована держава. На зміну середньовічному розмаїттю в управлінні провінціями мали прийти побудовані за єдиним зразком державні структури [4, с. 12].

У I-й половині XIX ст. на ґрунті Просвітництва зароджується ідеологічна доктрина націоналізму, носіями і прихильниками якої були представники тих націй, що вели боротьбу за створення модерних національних держав (в т. ч. й українці – А. Б.) [5, с. 278]. В основі доктрини лежала думка, що всі народи зі своєю історією, культурою, мовою, етнічною територією мають власні невідчужувані права на їх розвиток і формування нації.

Чи утверджувались ці ідеї у правовій культурі українського народу Галичини та чи сприяли вони формуванню української модерної нації?

На це запитання дав відповідь дослідник даного періоду М. Мацькевич: «З усього, що будь-коли було сказано про місце і роль австрійської державно-правової культури в розвитку українського національно-патріотичного державницького руху в Галичині в складі Габсбурзької монархії, найбільш глибоким і правдивим є той факт, що тут утверджується демократично-правова культура мислення, яка не відкидає політичного плюралізму думок, а вважає це здоровою формою життя нації. Ніхто з монархів феодальних імперій не зробив стільки для розвитку державно-правової культури колонізованого народу, для звільнення його від нещастя та національного занепаду і прилучення до передової на той європейської просвітницької ідеології, як монархічний режим Габсбурзької монархії для українського народу Галичини» [6, с. 137].

Реформування політико-правового змісту устрою Галичини, як і всієї Габсбурзької монархії, в напрямку від абсолютизму до конституціоналізму здійснене в ході революції 1848-1849 рр. Як зазначав К. Левицький, «рік 1848, званий роком „весни народів“, визначився живими поривами і рухами на Європейському континенті, що захопили були також Австрійську монархію. Причинами цих рухів були ось такі обставини і події: загальне змагання до усунення державного абсолютизму, пробудження національної ідеї і боротьба націй за здійснення їх правно-державних аспірацій. Революційний рух проявився був також у Відні, так званою мартовою революцією, що покінчилася цісарською проклямацією від 15 березня 1848 р., яка прирекла сповнити бажання «вірних народів» [7, с. 13]. Польський ж історик З. Фраз зазначав: «В I пол. XIX ст. народився рух український – як тоді ще говорили – русинський, увійшов у стадію остаточної кристалізації. Од Весни Народів справа руська вже перестала бути лише забаганкою етнографічно-мовною і стала проблемою політичною» [8, с. 149].

Як зазначає М. Грушевський: «Перехід Галичини під владу Австрії був першим початком відродження українського життя в Західній Україні, а період формування української спільноти в модерну націю - як "друге" національне відродження» [8, с. 440].

М. Голубець у "Великій історії України", безапеляційно стверджував: «Завдяки тому, що Галичина опинилася під австрійською владою, вона стала "П'ємонт" для всієї України» [10, с. 236].

Отже, входження Галичини до складу Австрійської монархії та реформи Марії-Терези та Йосифа II дали початок українському національному відродженню та – як результат – формування української модерної нації.

Реформування Габсбурзької монархії стало передумовою самоусвідомлення українців, які відчували себе окремим народом, нацією, стали активними учасниками політичного життя конституційної держави на основі національної рівноправності. Внаслідок реформ «витворився український національний тип громадянина, аналогічний типу інших європейських націй» [11, с. 21]. Тож для них *Європа* означала не тільки абстрактні та шляхетні ідеали, але була реальною життєвою практикою.

Результати дослідження згаданого періоду мають важливе значення для визначення ролі і місця Галичини в українському національному відродженні, творенні сучасної української нації, формуванні пріоритетів державотворення і міжнародного співробітництва.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гнатюк В. Національне відродження австро-угорських українців (1772-1880) / В. Гнатюк. – Відень: Накладом «Союзу визволення України», 1916. – 65с.
2. Старосольський В. Й. Теорія нації / В. Й. Старосольський. – Київ: Вища школа, 1998. – 154 с.
3. Макарчук С. А. Галичина: етнічна історія: тематичний збірник статей / С.А. Макарчук. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – 213 с.
4. Сухий О. М. Від русофільства до москвофільства (російський чинник у громадській думці та суспільно-політичному житті галицьких українців у ХІХ столітті. / О.М. Сухий. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2003. – 495 с.
5. Зашкільняк Л. О. Історія Польщі: від найдавніших часів до наших днів / Л. О. Зашкільняк, М. Г. Крикун. – Львів: Вид. ЛНУ, 2002. – 752 с.
6. Мацькевич. М. Рецепція австрійської державно-правової культури в Галичині в 1771 – 1918 рр. / М. Мацькевич // Право України. - № 6. – 2007. – сс. 134-137.
7. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848-1914 рр. / К. Левицький. – Львів: накладом власним з друкарні оо. Василіан у Жовкві, 1926. – 736 с.
8. Frasz Zbigniew. Galicja. – Wrocław: Wyd-wo Dolnośląskie, 2003. – 300 s.
9. Грушевський М. Ілюстрована історія України / М. Грушевський. – К.: Наукова думка, 1990. – 540 с.
10. Голубець М. Велика історія України / М. Голубець. – Львів: Видав Іван Тиктор, 1935. – 967 с.
11. Лозинський М. Галичина в життю України / М. Лозинський. – Відень, 1916. – 63 с.